

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 19. aprila 1871.

Obseg: Potni poduk o Krasu in o pogozdovanju Krasa. — Posestnikom gozdov — O gozdnem varstvu. (Dalje.) — Črno morje in svet blizo njega in dalje od njega. — Propast srca. (Dalje.) — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Potni poduk

o Krasu in o pogozdovanju Krasa.

Spisal za domorodce notranjske Ljudevit Dimic,
c. kr. nadgozdinar in gozdni poročevalec, ud centralnega odbora
kmetijske družbe.

Naprošen sem bil lani od centralnega odbora naše kmetijske družbe, kot njen ud, prvi podučni govor za Kranjsko prevzeti.

Akoravno ta naloga ni bila lahka, sem se je vendar lotil in izvolil za svoj predmet pogozdovanje Krasa, o čemur sem vže lansko leto v Postojni, v Senožečah in na Bistrici (Trnovem) govoril.

Kamor sem prišel podučevati, sprejeli ste me, dragi domorodci na Notranjskem, srčno; pazljivo ste me poslušali, tako, da se nadjam, da se je tudi marsiktero zrnice tega uka prijelo vaših src.

Ko sem se vrnil iz Notranjskega domu v Ljubljano, me je kmetijska družba naprosila, naj pripravim svoj govor o pogozdovanju Krasa tudi za tisek, da se potem knjižice razdelijo po kmetih Notranjskega, in da se tako seme, katero sem ustmeno izsejal, po branji še bolje prime bralcev.

Zedinim tedaj željo svojo z namenom kmetijske družbe: naj bi ta knjižica Notranjcem vsaj toliko koristila, da bi jeli spoznavati žalostni nasledek posekovanja gozdov in da bi, bodi-si za zdaj tudi le malo po malo, začeli mladi gozd po Krasu varovati, in kjer naravno ne raste več, sejati ali saditi ga.

Akoravno sem Kranjec, vendar nisem Krašovec, dorastel nisem v teh krajih, poznam jih pa že več let, osodo Kraševcev in Krasa sem z vdeležbo študiral in opazoval, in skoraj vse bral, kar je o zadevi pogozdovanja Krasa pisano, zlasti pa sem se o tem pomenil z izvedenimi možmi, katerih mnenje sem prevdaril.

Vi, dragi bralci, ste dorastli na Krasu, marsiktere lastnosti, marsiktere napake kraških tal bolj poznate, kakor jaz; hvaležen Vam toraj bodem, ako mi boste svoje skušnje razodeli, prizadeval si bodem potem, jih v korist te stvari porabiti.

Predno pa do jedra svojega govora pridem, rad bi nekaj omenil o namenu in koristi tacih govorov. Odrasli ljudje ne morejo v šolo hoditi, ker pa vendar noben človek preveč ne zna in je vsacemu treba še marsikaj izvedeti, morajo učeniki take kraje sami poiskati, kjer je potreba podučevati o zadevah obdelovanja zemlje.

Res je, da vsak vidi reči, kakor so, ako ima dobre oči in zdravo pamet; pa vsak ne more spoznati, zakaj je to tako in ne drugače. Brez tega spoznanja je pa težko slabemu stanju stvari po človeški moči pomagati. Zato se pošiljajo dandanes moške v deželo med ljudstvo, kateri naj bi z ljudstvom popravili to, kar je ljudska šola zamudila.

Njih učenje se imenuje potni poduk zato, ker jih poslušalci ne iščejo, ampak oni sami hodijo tje, kjer je treba primerno podučevati.

Taki potni učeniki so že z vspehom po več krajih Avstrijskega, posebno na Českem, Moravskem in Štajarskem učili. Na Kranjskem sem jaz prvi, ki je bil ta posel prevzel, in veselim se, da ni bil brez vspeha, kakor mi dopisi iz Notranjskega zagotavljajo.

Svoj predmet pa razdelujem v sledeče razdelke:

1. Začetek, razširjatev in lastnost Krasa sploh, kranjskega Krasa in njegovega posekovanja pa posebno;
2. kaj se je do zdaj proti temu storilo?
3. ktere pripomočke imamo za pogozdovanje Krasa? in sicer:
 - a) kaj moramo mi sami storiti?
 - b) kaj bi morala in mogla vlada storiti?
4. Kaj bo nasledek teh naredeb in kaj bodo pomagale? (Dal. prih.)

Posestnikom gozdov.

Radeče na Dolenskem.

Odprla se nam je pomlad, in ne samo za kmeta, tudi za logarje je došla doba, za prihodnje čase skrbeti, to je s semenom ali s sajenicami (s flancami) skrbeti za obnovo zapuščenega ali pokončanega gozda. To se pri nas godi; mi sejemo gozdno seme; kjer pa imamo prostor in zemljo za to, se z gozdnim semenom oves in dveletna rž, tako imenovana „holcarska“ ali „obrasena“ rž (Staudenroggen) seje. Letos se oves seje, drugo leto se rž dobí, in med tem mlad gozd brez škode lepo raste. Po taki napravi se k večjemu stroški za setev nazaj dobijo. Tudi se pri nas s sajenicami (flancami) gozd zasaja; mi imamo večkrat po sto tisoč smrekovih, črnoborovih in mecesnovih sajenic, se vé, da za svojo potrebo.

Da veliko sejemo, vidi se iz tega, da tretje leto že po več centov semena potrebujemo.

Tudi s svedrom presajujemo sajenice na drugo plat; — zato vabimo vsacega prijatelja lepega gozda in gozdne kulture, kateremu je mar kaj videti ali se naučiti, naj pride k nam pogledat; pri tej priložnosti more videti tudi našo parno žago (Dampfsäge) z dvema lo-

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 26. aprila 1871.

Obseg: Razglas o delitvi premij. — Potni poduk o Krasu in o pogozdovanji Krasa. (Dalje.) — Kako primerno pripravljati gluhoneme za sprejem v kako gluhonemnico. — Telovadno in boriteljsko imenoslovje. (Dalje.) — Iz Ruskega. — Propast srca. (Dalje.) — Slovstvo. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Razglas o delitvi premij

za govejo živino na Kranjskem ponavljamo na kratko s tem, da prihodnji mesec bode ta delitev po onih pogojih, kakor so bili v „Oglasniku“ 12. lista „Novic“ naznanjeni, na vseh 5 krajih, namreč

- 4. dan maja (vélikega travna) v Črnomlji,
- 8. dan maja v Kranji in Cerknici,
- 15. dan maja v Kočevji,
- 23. dan maja v Šmartnem pri Litiji.

Potni poduk

o Krasu in o pogozdovanji Krasa.

Spisal za domorodce notranjske Ljudevit Dimic,
c. kr. nadgozdinar in gozdni poročevalec, ud centralnega odbora
kmetijske družbe.

(Dalje.)

Beseda „Kras“ — izpeljana od besede „krasno“, kar isto pomeni kot lepo, prijetno, kaže že na to, da so te pokrajine nekdanj lepi, bohotni in rodovitni kraji bile, da kamenenih puščav, ktere dandanes mnogoterno to deželo pretezujejo, ni bilo nekdanj.

Kako neki so te kamenene puščave nastale, kjer samo še revna trava komaj za ovce in kozé poganja? Kako drugače, kakor po izsekanji gozda, po brezozirni ogolitvi svetá od svojega naravnega varstva.

Krivica temu posekovanji sega v daljne prejšnje rodove nazaj; v resnici leži večá krivica na prejšnjih kot na sedanjih časih. Stavbe Rimljanov, navali divjakov (barbarov), pozneje razširjena mogočnost benečanska s svojo ljudovlado (republiko), ki si je svojo ošabno brodovje iz krašovskih hrastov zidala in svoje velikanske palače na kole kraških gozdov opirala, potem pa zmirom bolj rastoča kupčija z lesom v Trst: vse to je polagoma Kras posekovalo, ki je bil v začetku bohotni gozdni svet.

Naj le en izgled navedem:

Cesar Karol V. je podaril 28. kimovca 1522. leta mestu Trstu posebno pravico, da sme hraste na tržaškem Krasu sekati in cesar Ferdinand I. je potrdil to pravico.

Potem, ko je bil les po tej ali enaki poti izsekan, ni mogel svet družega dajati kot pašo. Enako čedam nekdanjih pastirskih narodov — tako imenovanih nomadov — so se kozé in ovcé po Krasu sèm ter tjà vlačile, in kjer le se je listek na drevji najdel, pomulila ga je živina.

Svet je tako postal čedalje bolj gol, in kar je še prstine na njem ostalo, to je sčasom dež izpral ali pa jo je burja odnesla. Golo kamenje je ostalo.

Res, da so še večí kosovi visocega gozda ostali; al tudi tem niso prizanesli, ter jih ogolili bolj in bolj drevnega varstva.

To pa se godí še zdaj zmirom naprej, in med tem, ko so žalostni nasledki posekovanja čedalje bolj čutiljivi, ko blagostanje teh pokrajin zmirom bolj hira, temveč se goli Kras razprostira.

In pokrajine, ki jih dandanes goli Kras nemilo objema, niso majhine.

Naj Vam povem, kolikošne so. Al vstrašili se boste nad tem!

Okrajna tržaškega mesta obsega skoraj	10.000
kronovina goriška	220.000
kronovina isterska	530.000
postonjski okraj pa	80.000

oralov golega Krasa.

Al tudi na Hrvaško in Dalmatinsko se Kras steguje.

Imamo tedaj 8 štirjaških milj golega sveta skoraj brez vsega dohodka.

Ali ne bi v tacih okoliščinah mislili, to stvar kolikor mogoče popraviti?

Pogozdovanje je edini pripomoček, s katerim se more ta svet rešiti.

Kar pa še gozda imamo, tudi ga ne smemo pokončavati, ampak varovati ga in mu prizanašati, kajti drugač bo kranjski Kras še večí postal kakor je zdaj; on se bo počasi na Gorensko in Dolensko preselil, vsaj on ljubi gorovje in apneno zemljo, to pa na Kranjskem najde povsod.

Ko je Bog oče, tako pripoveduje kranjska ljudska pripovedka, svet stvaril, bilo mu je še pest gorá odveč ostalo. Kaj hočem s tem? si misli. Vrže jih doli na zemljo in ondi, kamor so te gore padle, je naša kranjska, naša predraga, a z bogastvom malo obdarjena domovina. V taki gorati deželi pa je gozd proti lakoti to, kar sv. Florijan in voda proti ognju. S tem hočem reči: kjer gorovje nič gozda nima, tam je tudi planjava žita revna. Gozd je varstvo polju, travniku, varstvo človeku in njegovemu življenju.

Toraj varstvo gozdom, večnim trdnjavam Božjim! —

Idimo zdaj k popisu izsekanega Krasa in sploh kraške zemlje.

V kraških deželah se najde skalovje kredno; tako skalovje je razpokano, razdrto in s podzemeljskimi votlinami prevlečeno. Dokaz temu je mnogo jam na Notranjskem. Na površji kraške zemlje najdemo povsod

livkaste globine, veliko izmed njih se jih združuje s podzemeljskimi votlinami. Ako dežuje, se dež po teh odprtinah izgubi, in za seboj v globočino vzame prst, ktera se nahaja še po površji.

V teh globinah se nabira voda, ktera združena s studenci in potoki večidel podzemeljsko odteče, kakor, na primer, Pivka.

Kras je toraj veči del sub, tudi po stanovitnem deževanju.

Ta lastnost kraških tál nam pa razjasnuje še drugo prikazen. V marsikteri onih livkastih globin, ktere nimajo odprtin ali razpoklin, se nabira z viših delov oplaknjena prst, ktera daje ne samo gozdnim rastlinam rodovitni stan, ampak tudi sadnemu drevju in žitu. To so oaze ali zelenice Krasa. Taka rodovitna mesta obdaja Krašovec s kameneno ograjo, ktera se zovejo potem „ograde“. Po tacih krajih se najde deloma tudi izvrsten gozdni zárod, in tak zárod je živa priča lepše minulosti našega Krasa, — živ opomin je Bogá, kateri nam pravi: Varujte gozda! Gozd je od nekđaj prijatelj človeški, gozd je varh rodovitnosti zemlje.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Kako primerno pripravljati gluhoneme za sprejem v kako gluhonemnico.

Spisal Ivan Nep. Boštjančić.

Čeravno se dandanašnji poduk in odgoja gluhonemov, to je onih nesrečnih ljudi, ki so gluhi in pa mutasti, materijalno iz javnih zalogov podpirata, te žrtve vendar ne morejo zadostovati niti gledé števila javnih odgojilnic niti gledé vspeha pri podučevanju. Število gluhonemov je žalibog veliko; njihove pomanjkljivosti tirjajo poseben poduk, ktereга v svojem rojstnem kraju navadno ne morejo imeti; njihovci so pa redkokrat v stanu plačevati stroške, ki jih vzrokuje večletna odgoja na tujem kraju. Te okoliščine so vzrok, da ne zdajo tudi veliki pripomočki in da en del teh nesrečnežev še zmeraj ne more dobiti prostora v njim namenjenih zavodih.

Obžalovanja vredno je, če zanemarja polnočutni otrok šolski poduk — a brezi dvombe je stokrat žalostniše, če gluhomutec neodrejen ostane. Dovolj bode nam premisliti, da neodgojen gluhomutec ne pride do spoznanja najvažnejših verskih resnic, ki jih polnočutni otrok lahko dobiva že v rednem družinskem življenji, pri kristijanskem nauku, pridigi itd. in jih je tudi velik del človeštva v starem in novem času v istini dobival in jih še vedno dobiva. Zavod gluhonemov pa nima samo te naloge, on mora nadomestovati ljudsko šolo popolnoma, in v tem obstoji važnost njegova. Ako pa je gluhonemnica zrejšancem svojim stvar tako potrebna, njihov blagoslov za čas in večnost: kako niso obžalovanja vredni oni, ki se pri enacih pravicah na sočutje in pomoč vendar morejo zavrniti, — ker v odgojilnici za-nje prostora ni!

Ker je za podučevanje gluhonemov čas navadno prekratko odmerjen, sklenil sem podati načrt, po kterem naj bi se gluhomutci pripravljali že v ljudski šoli za sprejem v kako odgojilnico. Pred vsem pa hočem govoriti o gluhonemosti, njenih vzrokih in nasledkih in nekaj o naravni omiki.

Prvo poglavje.

0 gluhonemosti, njenih vzrokih in nasledkih.

1. O gluhosti in njenih vzrokih.

§. 1. Gluhoném ne sliši in ne govori. Gluh je on, ki prav nič ne sliši, ali pa tako malo, da ne more sli-

šati glasno govorečega soseda. Gluhost je kakošenkrat prirojena, večkrat ogluší pa človek po rojstvu svojem, in sicer že v prvih letih življenja. Pri prirojenej gluhosti je opombe vredna resnica, da so nektare družine, ki štejejo po dva, tri in tudi več že pri rojstvu gluhih otrok — kakošenkrat samo stariše ali samo mlajše otroke, tu vse dečke, tam vse deklice; v kacih družinah štejemo celó več rodov z otroci, ki so že pri rojstvu gluhi, težkoslišiči, in tako se zdi, da gluhost prehaja od očeta na sina. Razjasnilo te tako čudne, kakor žalostne prikazni, nam so zdravniki še na dolgu.

Po rojstvu ogluší človek zaradi kacega mehničnega vdarka ali zaradi bolezni. Močen pretres s sunom ali padom, nesrečen vdarek na glavo, posebno v letih prvega razvoja, nas znajo oglušiti. Ker so pa bitni, notranji deli slišal skriti v prostorih tako zvane skalnate kosti, so take nesreče, hvala Bogu! jako redke. Strašneje nasledke imajo v tem obziru premnoge otročje bolezni, na pr. osepnice, škarlatna vročica, koze, zvi-javice, vnetje možganov in posebno tudi železni otoki (škrofelni); zaradi ene ali druge omenjenih bolezni je veči del gluhonemov oglušelo.

§. 2. Zdaj si tudi lahko razlagamo, zakaj je tako ogromno število gluhonemov — rekel bi skoro vsi — ubozih starišev. Snažnost života in obleke, v vsacem obziru primerna hrana ovirajo one bolezni in jih polajšujejo, ako so se prikazale, ko je nesnažnost in slaba življava pospešujete in vekšate. Dalje so nektare omenjenih bolezni le zato nevarne, ker se prerade vmaknejo na notranje dele in potem žalibog dovoljkrat nevarne postanejo slišalom; ta nevarnost se povsod pokaže, kjer se bolnikom preslabo streže. Druge, kakor koze, zvi-javice, vnetje možganov se dadó po hitri zdravnikovi pomoči že v začetku zatreti, ali če ne več, se njihovi škodljivosti vsaj moč odvzame. Žlezni otoki poslednjič so, ne gledé na prirojeno pokvarjenost sokov. navadni nasledek nezadostljivega prehranjevanja, na pr. čezmerno, skoro edino vživanje krompirja. Pretehtajoče vse to in ob enem resničen, deloma neogibljev stan revniših družin, nas ne more osupniti, da nahajamo gluhost v krogih nižega ljudstva v takem številu.

(Dalje prihodnjič.)

Telovadno in boriteljsko imenoslovje.

Sestavil Ivan Z. Vesely, načelnik „Sokola“ ljubljanskega.

(Dalje.)

K.

Kammgriff, prijem z dlanjo.	Kehre in den Stand auf dem
Kammhieb, sek notranji.	Pferde, okret v stojo na
Kamlage, polaga dlani.	konji.
Kampf, boj.	Kehrschwung, okretno vihtenje.
Kampfbewegung, gibanje pri	Kehrseite, rob.
boji.	Kehrwende, okret zadej.
Kämpfen, bojevati se.	Kehrwendeaufsitzen, okret z
Kämpfer, bojevalec.	obrto zadej.
Kampfstellung, vstop pri borbi.	Kernwurf, ravni met.
Katzen Drehsprung, mačji skok	Kibitzgang, pribja hoja.
z obratom.	Kibitzlauf, pribji tek.
Katzenriesensprung, mačji ve-	Klappen, klopotati.
leskok.	Kletterbaum, plezalno drevo.
Katzensprung, mačji skok.	Klettergerüst, plezála.
Kegeldrehung, koželjasti obrat.	Klettermast, jadrana za ple-
Kehre, okret.	zanje.
Kehrsitzen, okretni odsed.	Klettern, plezati.
Kehraufsitzung, okretni opičji	Kletterschluss, plezalni sklep.
skok.	Kletterstange, plezalice.
Kehraufsitzung, okretni nased.	Klettertau, plezalna verv.
Kehre mit Drehung, okret z	Klimmen, popenjati se.
obratom.	Klinge, rez.

Potni poduk

o Krasu in o pogozdovanji Krasa.

Spisal za domorodce notranjske Ljudevit Dimic,
c. kr. nadgozdinar in gozdni poročevalec, ud centralnega odbora
kmetijske družbe.

(Dalje.)

Kras ima pa še druge rodovitnosti zemlje škodljive lastnosti.

Vsi poznate burjo, tisti severo-izhodni vihar slabega glasú, kateri ne odnese samo klobuka, temveč tudi s korenino izdira drevesa, strehe odkriva, hiše podira in cele hribe snega v doline zameta. Burja se mnogokrat med skalovje opira, ter mu zadnji ostanek rodovitne zemlje odvzame in svet popolnoma osuši. Ker gozd nima zadosti moči, obraniti se burji, zato se večkrat zgodi, da vihar ne samo posamesna drevesa, temuč tudi celi del gozda podere. Bral sem nekod, da pred 60 leti burja še ni bila prestopila Javornika, Nanosa in Snežnika, dandanes pa burja brije ne samo po Notranjskem, ampak skoraj po celi kranjski deželi.

Kaj je krivo tega? — Da je čedalje manj gozda na Krasu!

Vasi, ktere so v začetku našega stoletja še stale tik gozda, najdemo dandanes po več ur daleč gozdu odmaknjene. Kaj mislite: kdo se je vendar preselil, gozd ali vasi? — Vasi se niso odmaknile, le gozd je zginil pod sekiro. Ne samo Rimljani, ne samo Benečani, ampak Krašovci tudi sami so gozd pokončali.

In kaj so nasledki tacega pokončevanja gozdov, tacega odgozdovanja Krasa?

Da je rodovitna prst skoraj sploh začela izgubljovati se, da so gole skale vzdignile se na površje, da na skalah ne raste več visoko drevo, ampak le nizko slabo grmovje, redka malovredna trava.

Brž ko se gozd do malega poseka, odpirajo se razpokline, in sušijo se studenci in potoki apnene zemlje, ktera je sploh preprežena s podzemeljskimi votlinami. Z gozdom vred se tudi zgubi stanovitna mokrota tál, in potem tudi rodovitnost. Z rodovitnostjo zemlje pogine blagostanje ljudstva, in začenja se revščina.

Najhujši nasledki odgozdovanja Krasa so tedaj: pomanjkanje lesá in drv, pomanjkanje vode, potem suša in marsiktera huda ura z burjo in točo. Pomanjkanje vode zato, ker studenci in potoki posahnejo v votlinah apnene zemlje. Suša zato, ker gozdov ni zadosti, da bi zamogli dež na-se vleči; dež toraj tudi le redkoma pada, in se mokrota kmalu zgubi v votlinah skalovja. Pa tudi marsiktera huda ura prihaja po Krasu zato, ker gozda, natornega strelododa ni. Verjemite mi, skušnja jasno kaže, da gozd hudo uro nateguje in polje varuje toče, poslopja pa strele. Na Tirolskem mi je — tega je že 12 let preteklo — neki kmet pravil tako-le: Popred, ko so bili naši hribje še z gostimi črnimi gozdi obraščeni, se je huda ura večidel poleg gozda obračala, le malokterikrat je toča naše polje zadela. Od tistega časa pa, ko so se naši hribje jeli goliti lesá, od tistega časa, ko je najhujši knaver (zakožni drevesni črv) — kupčija z lesom — začela se poprijemati naših gozdov, izpraznujejo se hude ure tem bolj po dolinah, in zadnje desetletje smo toliko toče doživeli, da se take škode najstarejši sosedje ne morejo spomniti. Maše in molitev nam niso pomagale, zakaj Bog nas je hotel kaznovati, ker smo pokončevali nam za umno rabo in v korist vstvarjeni gozd. — Tako mi je pravil neki kmet, in teh besedi sem se že večkrat spomnil potovaje po naši deželi. To so tedaj žalostni nasledki posekanega Krasa, kterih niso samo poprejšnji zarodi in drugi, temuč

tudi naši rojaki, zlasti pa Krašovci v sedanjem času sami krivi.

Kakor pa kaže ozir po kraških pokrajinah, Vam je goli Kras še premalo razširjen, vsako leto nastajajo nove goličave, les kraški potuje v Trst in iz Trsta po morji, — samo kamen ostaja doma; čem bolj Vam pomanjkuje lesá in drv, tem manj Vas obilnost kamenja zapušča.

Ako to premislim, nastaja mi vprašanje: Je li mogoče, da se tako godí?

Marsikteri izmed Vas spozná in dobro previdi, da je pokončevanje gozda greh; al navada, sila in stradež so železne srajce. Kdor si bodi, misli najprvo na-se, potem še le se spomni družega in misli na obćenost.

Stradež ga prisili gozd pokončevati, do golega ga poseka, pod tem pa tudi sosedov gozd trpi, zakaj osamotenega burja lože napade, ter mu drevesa izkorenini.

In tako se dalje maščuje pregrešek posamesnega človeka nad sosesko, županijo, celo okolico in poslednjič nad celo deželo.

Ali pa smemo pregreške posamesni osebi tako hudo zameriti? Če ne bi bil posekal gozda, morebiti bi mu bili upniki kmetijo in dom prodali.

Jaz nisem grajavec vsacega, kateri tako ravna; gotovo pa so svarila vredni taki, kateri po lahkomišljenosti, po neprevdarnosti, po zapravljivosti tako ravnaajo.

Ako pa je sila večidel vzrok pokončevanja gozdov, treba je toraj premišljevati, kako da bi bilo mogoče taki hipni sili v okom priti? O tem bodem pozneje govoril.

Po tem pretresu o začetku razširjatvi in nasledkih posekovanja Krasa prestopim k 2. odseku svojega govora.

(Dalje prihodnjič.)

Ministersko razjasnilo

o pristojnosti političnih oblastnij gledé na postavo zastran varnosti poljá.

K postavi za varovanje poljá je c. k. ministerstvo znotranjih zadev dogovorno s c. kr. ministerstvom za poljedelstvo v posebnem primerljeji, v katerem je nastalo prašanje, ali so politične oblastnije pristojne zaukazati vrnitev zavoljo poljske poškodbe zarubljene živine, z ukazom od 6. julija 1870. l., št. 6829, sledeče razjasnilo dalo:

Ni dvombe, da takrat, če kdo kako reč zarubi in njen lastnik zoper rubež ugovarja, o tej stvari imajo sodnije, ne na politične oblastnije razsojevati. Izjema tega splošnega pravila je vtemeljena v postavi za varovanje polja, ker po njenih odločbah reševanje prašanja, ali se pri škodenji zarubljena živina ima lastniku vrniti, poljske poškodbe razsojujočim političnim oblastnijam pripada. To pa vsakakor le takrat veljá, ako je dokazano, da se je živina o priliki poljskega poškodovanja zarubila. Da je kazensko ravnanje zoper to ali uno osobo politična oblastnija dognala, ni potrebno, ker se to ravnanje nima vršiti uredoma, ampak le pod pogoji §. 23. postave za varovanje polja. Pač pa je treba, da politična oblastnija, pri kateri se za vrnitev po povedbi zavolj poljske poškodbe zarubljenega živinčeta prosi, objektivno pozvedeti, oziroma vzrok izvršene rubeži preiskati, po teh pozvedbah se po tem z ozirom na določbo §. 20. postave za varovanje polja na vrnitev zarubljenega živinčeta spoznati more.

„Pravnik slov.“

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 10. maja 1871.

O b s e g: Kmetijski tabor v Cerkljah nad Kranjem. — Potni poduk o Krasu in o pogozdovanji Krasa. (Dalje.) — Nova knjiga za kmetijstva. — Kako primerno pripravljati gluhoneme za sprejem v kako gluhonemnico. (Dalje.) — Te lovadno in boriteljsko imenoslovje. — Primula veris. — Propast srca. — Iz Ruskega. (Dalje.) — Govorniške vaje društva „Slovenije“. — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Kmetijski tabor v Cerkljah nad Kranjem

bode v nedeljo 21. dne t. m. popoldne po službi Božji. Gosp. Ed. Pour bode govoril o poljedelstvu in kazal nekoliko kmetijskega orodja. Naj bi prišlo veliko kmetov poslušat.

Potni poduk

o Krasu in o pogozdovanji Krasa.

Spisal za domorodce notranjske Ljudevit Dimic.

(Dalje.)

Kaj se je doehmal storilo, da bi se bil Kras ubranil napredujoĉega izsekovanja, in da bi se bile le okolice Krasa rešile vsega hudega, kar tacemu gospodarstvu nasleduje?

Na to vprašanje ne morem drugaĉe odgovoriti, kakor tako-le:

Mnogo, mnogo se je pisalo o pogozdovanji Krasa, mnogo umnega in hvale vrednega, mnogo se je pisalo, a malo storilo.

Pred velikostjo te naloge, pred prevelicimi stroški izpeljati tako delo, so se razbili marsikteri lepi in pripravní nasveti.

Tudi Kranjci so si marsikaj prizadevali zavoljo pogozdovanja Krasa, al žalibog, le s slabim vspehom!

Malega srpana leta 1850. je c. kr. poglavarstvo v Ljubljani povabilo našo kmetijsko družbo, naj ona poroĉa: a) ali bi se dal in kako bi bilo mogoĉe goli Kras pogozditi, in kako bi se mogel slabi stan notranjskega kmetijstva povzdigniti.

Kmetijska družba se je potem posvetovala z vsemi svojimi podružnicami. Dobila je po tej poti mnogo izvrstnih pripravnih in temeljitih predlogov. Potem je kmetijska družba po svojem tajniku dr. Bleiweis-u poglavarstvu podala obširno in jasno poroĉilo z načrtom, kako bi se dal goli Kras pogozditi, in kako notranjskim Krašovcem pomagati.

Ne bodem Vam zdaj tega poroĉila popolnoma naznanil, pozneje pa bodem še o tem govoril.

Na Primorskem se je 1850. l. ustanovila družba z namenom pogozdovanja ondotnega Krasa. Po tem izgledu se je tudi na Kranjskem naprava tacega društva v pretres vzela, in notranjske podružnice sl. kmetijske družbe so veselo in soglasno sklenile, da naj se napravi samostojno društvo tudi za Notranjsko.

Z goreĉo prizadevnostjo so se notranjske podružnice lotile tako družbo ustanoviti.

Zbor, kateri se je s tem namenom zbral 7. dne malega travna 1853. leta v Postojni, je sklenil: Naj se

napravi društvo a ne samo za pogozdovanje, temuĉ tudi sploh za boljšo obdelavo toliko zapušĉenih površin Krasa.

Ta skupĉina je predložila deželnemu poglavarstvu načrt družbenih pravil in predlagala tudi obris, kterege bi se bili imeli posestniki gozdov držati. Blaga misel in živa marljivost, s katero se je mnogo slavnih mož, kakor posestniki pl. Garcarolli, Koren in Jeršan, — dekanı Grabrijan, Grašič in Kurc, sodnijski svetovalec Tomšič in še več drugih za to potegnili, bila je paĉ vredna boljšega vspeha, kajti njihova želja ni se spolnila. Pravila so se morala, kakor je vlada zahtevala, pre narediti in zopet pre narediti. Na zadnje so se tako skrĉila, da jim ni bilo mogoĉe oživiti se.

Tako pa se je zgodilo, da je lotitev pogozdovanja Krasa zginula, kakor Pivka v Postonjski jami. Hvale vredna lotitev take družbe bila je tedaj mrtvo rojeno dete.

Ako bi bili 1853. leta začeli kraški gozd vzdržavati in poleg tega še novega zarezati, lahko bi se bilo do zdaj vže marsiktero golo skalovje z mladim gozdom zakrilo.

Drugaĉe se je godilo na Primorskem. Ondi je pogozdovanje Krasa resnica postala. Vlada podpira deželo tam duševno in z denarjem.

Treba se je potezavati zato, da se tudi Notranjcem enaka podpora podelí.

Nikakor sicer ne preziram, da tudi na Kranjskem so posamesni posestniki brez vse tuje podpore mnogo storili za obdelovanje Krasa. Al to ni zadostno za celo deželo, za ljudstvo našega Krasa. Kaj da je še treba storiti, bodem zdaj navedel.

Lahko, prav lahko je reĉi, kaj da more Krasu in Krašovcem pomagati.

1. Na sedanjem golem Krasu se mora zopet gozd narediti.

2. Kar je zdaj še gozda tam, to mora na vso moĉ varovati in prihraniti, kajti pogozdovanje goliĉav bi le malo koristilo, ako bi se sedanji gozd pokonĉaval v tistem hipu, kedar drugi zaĉenjajo novega zasajevati.

Zakaj pa — bode morebiti kateri izmed Vas vprašal — se nam drugaĉe ne more pomagati, kakor s pogozdovanjem? Ali ni nikakoršnega družega pomoĉka?

Naj Vam to zdaj razjasnim. Vže popred sem Vam pripovedoval, da je Kras še le po izsekovanji svojega lesa tako malo rodovitnen postal. Česa tedaj površini golega Krasa posebno pomanjkuje? Gozda in rodovitne prstí!

Kako pa bomo Krasu tako rodovitno prst ali brnjo preskrbeli?

Nihĉe drug je mu ne more preskrbeti, kakor edino sam gozd, — gozd s svojim listjem, z odpadanjem lesa in semena, po svoji mokroti, po svoji senci in rosi.

Če kaki njivi gnoja pomanjkuje, kaj boste počeli: Gnojili jo boste.

Golemu Krasu pomanjkuje gozda, toraj naj se mu zaredi gozd; pomanjkuje mu rodovitne prsti ali gnjilovice, Kras se pa drugače ne dá gnojiti, kakor z gozdom.

Tedaj je treba pogozditi ga, pa kako?

To je prevažno vprašanje!

(Dalje prihodnjič.)

Nova knjiga za kmetijstva.

Nemška knjiga gosp. P. N. Feuserja, dobro znane popotnega učitelja kmetijstva na Štajarskem, pod imenom „Lehrbuch der Landwirthschaft für das Volk“ je v novem 3. iztisu ravnokar prišla na Dunaji v knjigarnici Faesy-ovi in Frik-ovi na svetlo. Cena jej je 1 gold. 20 kr. Če kaka knjiga v kratkem času doživi 3 nove iztise, je to že samo po sebi dokaz, da je knjiga dobra. Zato nam je ni treba priporočati na dolgo in široko onim, ki nemški umejo in tedaj hvalevredno knjigo rabiti morejo.

Podučne stvari.

Kako primerno pripravljati gluhoneme za sprejem v kako gluhonemnico.

Spisal Ivan Nep. Boštjančič.

(Dalje.)

3. Prvi nasledki gluhosti.

§. 6. Vprašalo se je, kdo je nesrečniši: ali gluhomutec ali slepec?

Vprašajmo nju sama, tedaj bomo videli, da slepec gluhonema kaj obžaluje ter da ima svojo lastno osodo za veliko pretrpljivo, ko najde gluhomutec osodo slepca strašno in bi ž njim ne hotel menjati; in v tem je najbolji odgovor na ono še precej leno vprašanje. Navadno se nam pa slepec bolj smili, kakor gluhonem, kar najdemo sicer prav naravno, ali po nikacem določljivo. Zdi se nam, da si slepec, ako ga samo površno opazujemo, nič ne more pomagati, kar je pri gluhonemu drugače: na telesu navadno močen, pri tem pa še surov in neotesan, je prej odurnega ko sočutje vzbujajočega obnašanja. Vrh tega se vsakteri veliko laže misli v stan slepca, kakor gluhomutca, ker je nesreča poslednjega taka, da jo moremo v celi njeni obširnosti le z umom razumeti, po zrelem premišljevanji. Zato hočemo sedaj iskati in opazovati nasledke gluhonemosti. Pred našimi očmi se nam bode potem razvila slika o stanu gluhonema, na kateri boste jasno naslikani kakošnost in velikost nesreče njegove in ki zna izpodbujati vsakterega, da po močéh pomaga ovirati takošno nesrečo in jo olajševati, kogar je že zadela.

§. 7. Neposrednji in prvi nasledek gluhosti je ta, da gluhemu človeku manjka vseh predočeb, ki si jih zajemamo mi po slišalih. Vsak izmed naših peterih čutov je vstvarjen za posebno vrsto čutenj, in noben čut ne dela čez meje njemu odmerjenega kroga, noben čut ne more družega nadomestiti. Kedar je tedaj popolnoma gluh rojen, si sè svojimi slišali nobene podobe vstvariti ni mogel in si je tudi ne bode mogel. Oni gluhonemi, ki so v prvih letih življenja slišali, potem pa oglušeli, ne izgubé sicer na enkrat do tedaj po slišalih nabranih podob, jih pa tudi ne ohranijo. Od začetka se poprej slišane še precej živo zavedajo; pa ta zavest že kmalo slabí, podobe postanejo temne in nedoločne, in posled-

njič od vsega nič več ne ostane. Podobe, vcepljene s pomočjo sluha v spomin naš, so popolnoma izginile, kakor nam izgine dežela, od ktere se oddaljujemo, postajajoča očesu zmeraj manjša in bolj in bolj zmešana, dokler poslednjič nič več ne razločujemo in podoba stopi iz obzora našega. Nekteri gluhonemi se ve da manj ali več slišijo ter si zamorejo po razmeri sluha tudi nekaj pojmov nabrati, pa opazovanje celó onih, ki samoglasnike slišijo, je zeló ozko in obsega le nekaj temnih in nedoločnih podob.

(Dalje prihodnjič.)

Telovadno in boriteljsko imenoslovje.

Sestavil Ivan Z. Vesely, načelnik „Sokola“ ljubljanskega.

(Dalje.)

L.

Längenaufsitzen, nased po dolgem.	Letzter, zadnji.
Lage, pologa.	Liegehangeln, veskati ležé.
Langer Hieb, mah.	Liegen, ležati.
Lange Kreisdeckung, dolgo kroglo kritje.	Liegestütz, opora v leži.
Legen die Hand, položiti roko.	Linie, črta.
Leiter, lestva.	Links schwenkt euch! na levo zasuk!
Leiterbaum, lestvenik.	Links um! na levo!

M.

Mass, mera, razstop.	Mithieb, sosek.
Massbrechen, razstop, lomiti.	Mitstoss, sobod.
Massnehmen, razstopiti se.	Mitstossen, sobosti.
Manchetten, naročki.	Mitte, središče, sreda.
Marsch, pohod.	Mittelmass, srednji razstop.
Maske, krinka.	Mittelpunkt, osredje.
Maskieren, ukriti se.	Mühle, obgon.
Matraze, žimnica.	Mühlaufschwung, vzlet z obgonom.
Mensur, razstop.	Muskel, mišica.
Messen, meriti.	
Mithauen, sosekati.	

(Dal. prih.)

Mitologične preiskave.

Primula veris.

Spisal Davorin Trstenjak.

V znamenje, kako so nekdej naši poganski predstariši na tenko opazovali vse prikazni prirode, kako jim je simbolizovala vsaka cvetka življenje v naturi, kaže cvetlica, ktero rastlinoslovci imenujejo primula veris ali acaulis.

Naj pa ta članek spodbuja vsakega rodoljuba, kateri med nepokvarjenim prostim ljudstvom živi, da pobira že močno zgublajoče se ostanke bajeslovnega zaklada.

Slovenec ima več imen za to cvetlico; vsako opominja na mitične nazore.

Veli se: trobentica. Že bistrourni J. Grimm je dokazal iz imen cvetic, da so si starodavni narodi mislili prihod spomladi kot veselo godbo, kot harmonijo — kot cinglanje in zvonjenje, in te nazore dalje razpeljava iz imena cvetlice „Schneeglöcklein“. Da so enaki nazori tudi vladali pri Slovenih, pričuje ime trobentica. Prvi ta glasnik spomladi zatrobi, in priroda se ozeleni, in na trobljenje trobentice vstane neskončno število cvetic in rožic iz zimskega spanja. Ker to cvetlico zbudi jarko spomladansko solnce, postala je ona atribut solnčnega boga, zato jo večkrat najdem na noriških spomenikih, na katerih je obražen solnčni bog, ali pa njegovi simboli.

V celjski okolici in sicer prebivalci rifniške gore jo imenujejo jagolnico (jagounco). V tem imenu tiči

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 17. maja 1871.

O b s e g: Delitev premij za govejo živino. — Potni poduk o Krasu in o pogozdovanji Krasa. (Dalje.) — Peštanska asekuranca. — Kako primerno pripravljati gluhoneme za sprejem v kako gluhonemnico. (Dalje.) — Vladni predlog o Galiciji. — Primula veris. (Dalje.) — Iz Ruskega. — Govorniške vaje društva „Slovenije“. (Konec.) — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Delitev premij za govejo živino.

Iz Črnomlja.

4. dne t. m. so se pri nas delile državne premije takim bikom, kravam in telicam, ki se rabijo za pleme. Že leta 1868. in 1869. so se za dobro živinorejo premije delile, ker je sl. c. k. ministerstvo kmetijstva po zaslišanji c. kr. kmetijske družbe za povzdigo živinoreje nekoliko denarja dovolilo. Naši c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, tako kakor tudi tukajšnji filialni kmetijski družbi, ktere predsednik je visokospoštovani gospod Anton Homač, čegar marljivost in vnetost za kmetijstvo sploh, posebno pa za živinorejo, je posebne hvale vredna, imamo se zahvaliti, da je letos tudi naš okraj ta obče koristna delitev premij zadela. Ta dan je prav živo govoril naš iskreni domoljub gosp. Janez Kolbezen, pooblasten od poslanca c. k. kmetijske družbe v Ljubljani gosp. Schollmajer-a, zbrani množici tako-le:

„Bodite pozdravljeni belokranjski živinorejci! Naša država obstoji iz več delov, namreč iz dežel, mest, trgov in vasi. Vse to skupaj stori celoto, katero v notranjih in zunanjih zadevah ministerstva, deželne vlade, okrajne gosposke in občine v korist ljudstva zastopajo. Znano je, da ima vsaka dežela svoje glavno mesto, tako šteje tudi naša kranjska dežela Ljubljano svoje glavno mesto. V tem mestu je več koristnih družeb osnovanih, toda med vsemi mislim, da je slavna c. kr. kmetijska družba, ktera je 24. vinotoka 1870. l. 103 leta stara postala, najstareja. Ta družba s svojimi stebri v Ljubljani in s podružnicami po deželi previdevši, da je živinoreja na jako nizki stopinji, je do visoke vlade toliko časa trkala, da je ona darila za izvrstne živinorejce razpisati blagovolila. Tej kmetijski družbi in visoki vladi se imamo tedaj zahvaliti, da se nas je danes tukaj toliko zbralo. Samo ob sebi se razumeva, da vsi ne moremo obdarjeni biti; tolažiti se vendar le moremo, da danes neobdarjeni smemo drugi pot daril pričakovati, kajti omenjena družba dela neutrudljivo, kar nam dopis iz 17. lista „Novic“ pod imenom: „iz odbora kmetijske družbe“ jasno dokazuje.*) Iz vsega tega vidite, dragi moji! kaj vas še daril čaka. Pa ne le denar in čast, ktero doseže podarjeni, ampak splošna korist živinoreje, vzlasti pa gnoj, ktereга tako neobhodno potrebujemo, naj nas k temu spodbuja. Ali žalibog! vendar-le omeniti moram, da ravno pri nas kmetovalci ne znajo z gnojem prav ravnati, ker si večidel najboljši gnoj po vodi splavati pusté. Toraj le na delo!

*) Pri tej priliki se je ta dopis bral.

ker sv. Pavel pravi: „brez dela ni jela“. Poprimite se, in presvedočeni bodite, da se Vam bo Vaš trud plačal, ako danes ne, pa jutri“. Konečno Vam pa naznamim, kteri živinorejci so bili tukaj letos obdarjeni. *)

Povedati pa tudi moram, da je zdaj ljudstvo tako veselje do živinoreje dobilo, da celó od daljnih krajev ljudje od tistega dne sem vsaki dan k tukajšnjemu od c. kr. kmetijske družbe poslanemu biku krave gonijo. Ker je ta naredba v korist vsemu ljudstvu, toraj izrečem ministerstvu kmetijstva, slavni c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, kakor tudi marljivi podružnici belokranjski, očitno hvalo.

J.....c.

Potni poduk

o Krasu in o pogozdovanji Krasa.

Spisal za domorodce notranjske Ljudevit Dimic, c. kr. nadgozdinar in gozdni poročevalec, ud centralnega odbora kmetijske družbe.

(Dalje.)

Naloga Kras popolnoma obdelati, popolnoma rodovitnega storiti, je velikanska.

Sedanji zarod ne bode doživel splošne spolnitve te naloge. Moč posamesnih osob notranjskih sosesk in deželnega zaklada ni zadostna, da bi to delo sama izvršila.

Koga bomo toraj na pomoč poklicali?

Odgovor: Državo, celo cesarstvo. Država je naši kmetijski družbi že marsiktero denarno pomoč iz državnega zaklada podarila, na primer: za povzdigo živinoreje, sadjereje, sviloreje itd.

Ni li še večja potreba, nam tako pomoč tudi za pogozdovanje Krasa dovoliti?

Bilo je v jeseni leta 1865., ko se je avstrijsko državno gozdarsko društvo z blizo 40timi udi na Krasu zbralo z namenom, da pogozdovanje Krasa v pretres vzame. Bilo je pri tej skupščini mnogo izvrstnih gozdarjev cesarstva, tudi naša kmetijska družba je bila zastopana po zvedenih udih. Pri tej skupščini, ktera je zborovala v Trstu, je bil tudi sledeči nasvet soglasno sprejet: „Skupščina naj izreče, da pogozdovanje Krasa ni samo važna reč za dotične dežele (za Kranjsko in Primorsko), temuč tudi za celo cesarstvo, da je tedaj dolžnost državnina, vsako posamesno dotično deželo iz državnega zaklada podpirati“.

Vlada je, kakor se kaže, to tudi sprevidela; v zadnjem državnem proračunu se je za pogozdovanje

*) Vse gospodarje, ki so bili s premijami obdarovani ali pohvaljeni, naznanjajo „Novice“ po dokončanih vseh delitvah.

Krasa iz zaklada nemško-slovenske državne polovice blizo 20.000 gold. dovolilo.

Podvizajmo se toraj take pomoči tudi za Notranjsko izprositi, kajti nam gré ista pravica kakor Primorskemu. Kmetijska družba se bo pri ministerstvu poljedelstva srčno rada za to potegnila, in vspeh ne bode izostal.

Vsega pa vendar tudi državi ni mogoče storiti, srenje in posestniki si morajo tudi sami sebi pomagati.

Kaj pa morejo Krašovci sami storiti?

Prvič Vam posebno nasvetujem: varujte, kar se dá, sedanji stoječi gozd, ne razširjujte še dalje golega Krasa! Gozd zahteva še bolj varno obravnavanje kot polje, kajti gozd ne priraste tako hitro, kakor žito ali konoplja. Gozd, kterege so oče sejali ali posadili, bode malokdaj sin, večidel še le vnuk vžival. Gozdnemu gospodarju je posebno treba dan za dnevom na prihodnost misliti, kajti ne samo sedanji zárod potrebuje gozda, naslednikom našim bo še morebiti bolj neogibno potreben. Bog je vstvaril gozd za vse čase; greh je tedaj ž njim tako ravnati, da se ne dá potem več naravno (to je, sam po svoji moči) omladiti.

Drugič je na Krasu neobhodna potreba to, da se golosek popolnoma popusti; gozd se mora tedaj le na tak način povžiti, da se vsako leto le sém ter tjà, gledé na prirastek, toliko dreves izseka, kar more lesá na leto prirasti. Mlada drevesa zahtevajo pristrešja starejih; škodljivo je toraj jim to zavetje prezgodaj odvzeti.

Ako se je pa le kakov gozd golo posekal, se ne sme pasti po goličavi, kajti živina, ako je še kaj mladega, nizkega prirastka, pomuli popke, mladike in mlado perje; — posebno tako delajo ovce in kozé.

Tudi nastilja se hosti ne sme pomladi polasati, vsaj na istem kraji ne vsako leto, ampak le vsako tretje leto, kajti odpadek listja, semena, majhnih vej itd. je za gozd ravno isto, kar je gnoj za polje. Brez gnoja se pa malo pridela; to vsak izmed Vas vé.

Kakor hitro se bo gozd po Krasu nekoliko zaredil, videli boste, da Vam bo več koristil nego paša, ktera gozd zatira.

Le pomislite, dragi domorodci, kolikor več bo sedanji zárod gozde izsekaval, toliko revnejši bode prihodnji zarod — sinovi in vnuki vaši. —

Vsak priden gospodar pa vendar tudi nekoliko za naslednike skrbi, zakaj želja in trud vsacega izmed nas, vsacega vrlega domoljuba mora biti in naj bo: sodelovati za duševno in gospodarsko povzdigo naroda našega.

Kakošna pa, dragi bralci, bo postala notranjska dežela, kranjska domovina vsa, ako boste gozd, kakor ste jeli, temveč pokončevali? — Puščavo, ki ne bo mogla več rediti vaših sinov, bodo oni mogli zapustiti, in iskati si pustega kruha na tujem! — Živina tedaj po mladih gozdih ne samo travo in mladike dreves požre, ampak tudi živež naslednikom.

Gozd je ravno tako kapital, kakor je denar. Noben umen gospodar se ne bo kapitala samega lotil, ako ga ne vžuga huda potreba; porabil ne bode več, kakor odstotke (čimž ali fit), še te bode včasih, ako si more brez njih pomagati, h kapitalu položil.

Tako naj se tudi ravná z gozdom; le letni prirastek naj se porabi. Kdor pa vendar napravi golosek, naj ga zopet zaredí z lesom.

Les je od leta do leta draži, veči del je boljše više cene pričakovati. Poprej se je na primer bukva le za drva prodajala, dandanes se ona lahko prodá, kakor za les za visoko ceno, in tudi bukva bode še od leta do leta draža, zakaj hrastov in mecesnov zmanjkuje po Avstrijskem, in bukva se zdaj vže obširno rabi za

švelarje. Brez lesenega podzidanja nobena železna cesta obstati ne more, železnih cest pa bo kmalu, kakor stez po hosti; tedaj tudi les se draži. Okoliščine so res take, da sila kmeta večkrat neogibno primora, gozd hitro v denar spraviti.

Za take naključbe bi bilo dobro, ako bi se tudi na Kranjskem priprava ustanovila, ktera bi kmetom na kmetijo posebno pa na gozd — ako še ni zadolžen ali posekan — na vsako prošnjo hitro in prav po ceni denar na posodo dajala. Take naprave se zovejo kmetijske založnice ali kreditne naprave (banke).

Pomenite se o tem med saboj in s svojimi deželnimi poslanci. (Dal. prih.)

Zavarovalnice.

Peštanska asekuranca.

Iz letnega poročila Peštanske asekurance za leto 1870., ki je glavno agencijo za Kranjsko izročilo znamenemu rodoljubu našemu gosp. Franju Drenik-u v Ljubljani, je razvidno, da se krepko razvija ta asekuranca. V 6 letih si je ta zavarovalnica pridobila toliko zaupanja, da so znašali lansko leto njeni dohodki 3 milijone in 284.645 gold. Sedajno društveno premoženje je razun omenjenih dohodkov glavnega in pristranskega kapitala 4 milijone in 192.726 gold.

V teh 6 letih je plačalo odškodovanja 5 milijonov in 332.498 gold. — Kolika dobrota so posestnikom zavarovalne družbe, to sijajno dokazuje ravno navedeno ogromno število odškodnine; kajti s 5 milijoni in 332.498 gold. se je gotovo marsiktera nesreča poravnala, in brez dvombe je, da ima zdaj mnogo pogorelcev čednejša poslopja nego poprej, ki bi bili sicer siljeni, ako niso zavarovani, beraško palico poprijeti. Kdor tega ne sprevidi in pogori, prav se mu godi, ako ga tepe nadloga!

Podučne stvari.

Kako primerno pripravljati gluhoneme za sprejem v kako gluhonemnico.

Spisal Ivan Nep. Boštjančič.

(Dalje.)

§. 8. Izguba imenovane vrste pojmenov bi se še dala pretrpeti, ko bi ne imela ožega vpliva na omiko srcá.

Gluhoném ne sliši veselega odmeva, s katerim nam dušo napaja tisoč in tisoč nedolžnih poljskih in gozdnih prebivalcev, s katerim nam — enako vbrani pesmi — vlija krasota nature v najglobokejšo globočino naših osrčij. On vidi curek bistrega studenca, pa ne sliši vabljivega curljenja, prijazno šumenje potoka in drevesnega perja, tuljenje vetrov, strašen grom in strele pok itd. ne deró do duše njegove, ne ganejo mu srca. On vidi ptico sè široko odprtim kljunom gnjezdo obletavati, pa duša njegova ne čuti ganljive tuge, s kojo uboga živalica toži izgubo dražih jej mladičev; vidi, kako se zvija in krči neusmiljeno tepena žival, a glas trpljenja, ki uide ustom njenim, ne gane ma srca. On ne sliši glasú ljubeče matere; kedar se veselimo, ga zastonj vabimo k soveselju, zastonj k žalosti, kedar nam tuge teró srce. Sicer imenujemo s pravico obraz človeški zrcalo njegove duše, in gluhonem bere še več ž njega, kakor mi, pa vkljub vsemu, kar srcé vzbudi in gane v veselji in žalosti, krepkejše in ginljiviše izrazimo z glasom. Moč petja in glasbe poslednjič, neposrednjega govora k duši, pozna vsak izmed nas iz lastne

predlagam, da srednja tržna cena za dobro blago naj se stavi tako-le:

za vagán pšenice	4 gold.	5 kr.
za „ rži	2 „	50 „
za „ ječmena	2 „	20 „
za „ ovsa	1 „	40 „

Tako se glasi gosp. Podkrajšekovo poročilo.

Potni poduk

o Krasu in o pogozdovanji Krasa.

Spisal za domorodce notranjske Ljudevit Dimic,

c. kr. nadgozdnar in gozdni poročevalec, ud centralnega odbora kmetijske družbe.

(Dalje.)

Kaj pa bomo z golim Krasom začeli, kjer morabit vže sto let ni zrastle drevesce?

Da se tukaj gozd ne zaredi tako več, kakor drugod, temu je poglavitna krivica paša zlasti ovác in kóz.

Vem, da Krašovci te živali neogibno potrebujejo, vsaj tudi ni potreba, da bi se morala ta paša popolnoma odstraniti; na vsaki način pa se mora omejevati.

Od sveta, kar se ga za pogozdovanje odloči, naj srenje z gozdom zaredijo samo tiste dele, kateri so ležeči po dolinah in nižavah, posebno to velja od pašnikov, kateri še niso razdeljeni in se občno vživajo.

Od vsacega tacega pašnika naj srenja odloči deset ali pa dvajseti del za pogozdenje. Potem naj se tla posnažijo, ter se kamenje pobere, in s tem kamenjem za gozd odločeni prostor ogradi, ravno tako, kakor se drugod „ograde“ delajo.

Nek izveden Krašovec nasvetuje, naj se še za nekoliko časa ovčej čedi ležišče napravi, da se tla malo pognojé. Od tega časa naprej pa naj se nobena živina več na pašo ne pusti. Zdaj naj se tukaj drevesno seme se je ali naj se mlada drevesa sadijo.

Ako je še kaj grmovja po ogradi, naj se obdeluje ta prostor z belim ali črnim borovcem, brestom, s smreko, mecesnom, gabrom, črnim topolom ali z akacijo.

Ako ni tacega grmovja, naj se začenja s tacimi lesovi, ki se tudi brez nastrešja radi primejo, da se more potem drevesom ugodno stališče dati.

Za to so zlasti sposobni:

Črni in beli borovec in jesen. Tudi božje drevo (nemški „Götterbaum“) je za ta namen pripravno. Na Primorskem se je veliko kamnitega krasa s tem drevesom z vspehom nasadilo. Božje drevo raste hitro in steguje svoje korenine globoko v tla, zato se boljše upira burji. Razun tega pa tudi zemljo boljše z odpadkom listja.

Sploh pa je po Krasu boljši les sejati nego saditi ga. V gredici se bode gozdna rastlina ali mlado drevesce preveč omehkužilo (scarkljalo), za gredico se zemlja globoko predela ali preorje, in v taki zemlji se koreninice preveč raztegujejo; potem pa, ko se mlado drevo presadi, tacim koreninam prostora pomanjkuje, rastlina jame bolehati in sušiti se, ravno tako, kakor se razpestovanemu otroku godi, ako se mu pozneje kaka nesreča primeri. Ako je to delo umno in varno dovršeno, in ako se le vsako leto prazni prostori vnovič zasadijo, in če se po ogradi ne pase, bode gozd v 15 do 20 letih toliko zrastle, da živina ne bo mogla vrhov več z gobcem doseči.

Kakor hitro je gozd toliko dorastle, se paša lahko zopet brez zadržka začne. Pod senco in v drevesni rôsi bo paša gotovo bolj okrepčavna in tečna za živino, kakor pod soparnimi solnčnimi žarki.

Po tem načinu naj bi se vsako leto novi del pogozdil. Vspeh tacega truda bo marsikterega vabil po izgledu ravnati. To bi pogozdovanji kmalu mnogo prijateljev pridobilo.

Zadosti je pa še tudi tacih krajev na Notranjskem, kjer se po pašnikih še znajde hosta, če tudi le nizka, revna in spačena hosta. Taka hosta se bo kmalu povzdignila, ako se paša le za 10 let odstrani. Razun tega najdemo v kraški zemlji še mnogo starih drevesnih korenin in porobkov. Iz tacih korenin in porobkov se včasih gozd kmalu sam po svoji moči zopet omladi ali zaredí, ako se le ne pase.

Kjer je še kaj hoste, Vam toraj svetujem: jo najpoprej ostro, golo in nekoliko poševno posekati, porobki bodo potem kmalu mladike pognali, iz katerih se počasi gladki gozd povzdigne.

Na ta način se pa le tista drevesa dajo omladiti, katerim perje ali listje vsako leto odpada. Borovci, smreke in hoje, to je, iglenata drevesa, ne poženejo več iz korenin, ampak samo iz semena.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Kako primerno pripravljati gluhoneme za sprejem v kako gluhonemnico.

Spisal Ivan Nep. Boštjančič.

(Dalje.)

4. Kako pride gluhomutec do mimike in kak pomen ima ona za-nj.

§. 10. Da je pomanjkanje sluha ob enem tudi vzrok nemosti, bilo je že dokazano. Zadnja je gluhomova največa nesreča, tega ne more nobeden tajiti, in v prihodnje bomo imeli priložnost to natančneje opazovati. Kar je bilo do sedaj rečeno, je nam neovrgljiv dokaz, nasproti velikrat izgovorjenemu mnenju, da se mora imeti gluhonem pri vstopu v šolo kot stvar brezi vsacega razvoja. Na vsak način je tako mnenje neumna prenapetost, ker nas skušnja drugače prepričuje. Naj ima jezik še tak upliv na duševni razvoj, gluhonem vendar ne ostane popolnoma neomikan, čeravne ne vé, kaj je govornjeni jezik. V krogu počutnega opazovanja si nabira s pomočjo očesa in drugih čutov predočbe vseh vrst, in to po ravno tisti poti, po kateri si jih nabira polnočutni človek; tudi notranjega dušnega stana si je svest, in sicer tako določno, da je spozná tudi pri drugih z gotovostjo ž njihovih obrazov in gibanj. Predočbe mu pa dajejo gradivo in povod k mišljenju. On primerja, presoja in vstvarja pojme, in ni je sploh počutne razmere, da je on v njemu dohodljivem krogu ne razume. Utegnil bi mi kdo reči, da stavim mnenje proti mnenju, a to ni res, kar bode neovrgljiv dokaz na daljno opazovanje nesrečnega gluhomutca, bode dokaz, da se opiram na skušnjo.

§. 11. Ta njegov razvoj tedaj v gluhonemu, kakor polnočutnem, vzbudi potrebo govora. Kar spozná, čuti, želi, hoče dopovedati in tirja, da tudi drugi tako storé. Ker po navadni poti — z govornjenim jenim jezikom — ne more zadostovati silni potrebi razodevanja svojih misli, ogleda se po kakem drugem pomočku, in pride potem neobhodno do mimike, ki mu se naravno ponuja, tako rekoč kot nadomestilo govora. Kako blizo imamo mimične obraze, prav lahko razvidimo iz vsakdanjega življenja. Denimo, morski valovi plahnejo iz ravsute ladije človeka na otok, čegar prebivalci ne razumejo njegovega in on ne njihovega jezika. Je medsebojno občenje onega človeka in tamoš-

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 31. maja 1871.

Obseg: Potni poduk o Krasu in o pogozdovanji Krasa. (Dalje.) — Kako primerno pripravljati gluhoneme za sprejem v kako gluhonemnico. (Dalje.) — Telovadno in boriteljsko imenoslovje. (Dalje.) — Primula veris. (Konec.) — Govor dr. Coste v 44. seji zbornice poslancev 25. maja t. l. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Potni poduk

o Krasu in o pogozdovanji Krasa.

Spisal za domorodce notranjske Ljudevit Dimic,
c. kr. nadgozdinar in gozdni poročevalec, ud centralnega odbora
kmetijske družbe.

(Dalje.)

Zdaj naj Vam pa povem izgled, kako bi se na ta način jelo pogozdovati.

Neka soseska na Notranjskem ima na primer 100 oralov (johov) golega Krasa. Župan bi hotel nagibati pogozdovanje te goličave, kako bi se to začelo?

Najpoprej bi župan sklical možé in napravil bi se sledeči sklep: Naj se vsi posestniki združijo in po srenjski tlaki za pogozdovanje namenjeni prostori čisto posnažijo, in iz nabranega kamenja (kterega je treba tudi izkopati) napravijo ograde.

Ako se tla — kakor sem vže poprej omenil — še nekoliko pognojijo, naj župan poprej ko sneg skopni, piše kmetijski družbi, bodi-si naravnost, ali pa dotični podružnici, naj mu ona meseca sušca gozdnega semena pošlje.

Kakor hitro bo vreme delu ugodno, naj se odloči isti del goličave, kterega hočete letos posejati, recimo, dvajseti del, to je, 5 oralov.

Ta prostor naj se vnovič posebno ogradi.

Ako sejete črni borovec, potrebovali boste za 5 oralov 30 funtov semena, in to ne bode više stalo ko 15 goldinarjev.

Zabiti se ne sme severo-izhodnji del goličave poprej pogozditi, zakaj burja večidel od te strani piše, toraj se more tudi za zavetje skrbeti.

Potem boste jeli zemljo za gozdno setev pripravljati. 2 do 3 čevlje saksebi boste napravili blizo 2 štirjaška (kvadratna) čevlja velike prostorčke za gozdno seme. Po teh prostorih je treba travo odkopati in obrniti jo, zemljo kar se dá osnažiti kamenja in korenin, in porahljati jo, da se potem seme lože prime in požene.

Kako se seme seje, ali kako se mlada drevesa sadijo, tega Vas danes obširno in tudi ob kratkem ne morem učiti. O tem se morate poprej, ko bote omenjeno delo začeli, posvetovati s kakim gozdnarjem. Nadjati se je pa tudi, da bo kmetijska družba kmalu izdala poduk za gozdarsko drevorejo.

Kakor hitro je prvi del z lesom zasajen, se po njem ne sme več pasti, ali brez zadržka se bo paša 15 let potem na prvem delu zopet začela. Po nezasa-

jenih delih se zmiraj še lahko pase, ako les tam sam od sebe ne poganja.

Do 15. leta po prvi setvi bode tedaj za pašo vsako leto 5 oralov manj odprtih, od 16. leta naprej pa se bo vže paša zopet po zasajenih delih začela, kakor hitro po vrsti 15. leto dosežejo. Toliko, kar je toraj zavoljo gozda pašo omejiti potreba, se tudi namestila dobí.

Mnogo je tacih dreves, katerih perje se rabi tudi za klajo, zlasti za ovce in koze, na primer: jesen, brest, javor, hrast in akcija so za to pripravna drevesa. Taka drevesa naj se povsod zasadijo, kjerkoli je kaj prostora, med sadjem, pri vaséh, pri mejah itd. V jeseni se perje osmuče in v senci posuší, in taka klaja je dobra zlasti za drobnico. Najbolje je jesenovo perje; eno samo jesenovo drevo bo dalo vsako leto 10 funtov perja, in to je za prerejo toliko vredno, kakor 20 funtov slabe krme.

Na Kranjskem je nekdaž cvetela lepa navada, po kateri je moral vsak ženin, predno je stopil pred oltar, vsaditi v domači zemlji 20 ali še več dreves. Ta navada naj se ponovi! Noben Kranjec bi ne smel oženiti se ali cesarstvo zapustiti, ako ni poprej primerno število dreves posadil v domačo zemljo.

Ódkod bodemo pa sadik vzeli? — nastaja vprašanje.

Pri vsaki ljudski šoli naj se napravi gozdna gredica in tudi sadišče za sadno drevje. Tukaj naj se otroci v drevsetvi podučujejo in tukaj naj se kmetom sadike delijo.

Morebiti bode še kdo vprašal, kdo pa mu bo pokazal, kako da se gozd seje in sadi?

Treba je, da nam vlada izobraženih gozdnarjev pošlje na pomoč, dežela pa naj skrbi, da se tudi učitelji olikajo v gozdarstvu in drevoreji, bodi-si v snežiški gozdarski šoli, bodi-si v Ljubljani, kjer sem tudi jaz pripravljen, meseca septembra učitelje v tem predmetu podučevati.

Razun tega je pa tudi med Vami dosti omikanih in izvedenih mož, kateri Vam bodo gotovo z veseljem roko podali, če se boste hoteli posvetovati.

Vspeh tacega truda ne bode izostal, kajti izgledi nam to jasno dokazujejo. Koliko je bil pred 50 leti oral (joh) grunta na ljubljanskem močvirji vreden, predno se je na suho djal? Komaj 20 krajcarjev; zdaj veljá 100 do 200 gold. in še čez. To je jasni dokaz, da človek s trdno voljo neizrečeno veliko zmore.

Rekel sem poprej, da naj po dolinah in nižinah srenje same pogozdovanje vršijo, in pri tem jih bode vlada tudi gotovo rada podpirala.

S čem?

1. Tisti deli Krasa, kjer so srenje gozd sadile ali sejale, in pašo odstranile, naj se za 20 let oprosté vsega davka.

2. Učiteljem naj se denarna podpora daje, da se olikajo tudi v gozdarstvu.

3. Kdor največ golega sveta v gozd spremeni, najlepše sadišče napravi, ali po mejah in po družih prostorih največ dreves zasadi, tistemu naj se podeli denarna premija.

4. Vlada naj nas deloma zaklada s semenom.

5. Vlada naj nam za vodstvo pogozdovanja Krasa izobražene domače gozdarje pošlje.

S tako podporo se ne bomo vtrudili važno nalogo dovršiti. Vsak izmed nas naj si pridno prizadeva, da se nam te želje spolnijo. Jaz bom, kot ud centralnega odbora kmetijske družbe gotovo svoje storil.

(Konec prihodnjič.)

Podučne stvari.

Kako primerno pripravljati gluhoneme za sprejem v kako gluhonemnico.

Spisal Ivan Nep. Boštjančić.

(Dalje.)

§. 12. Obširniše vidimo mimične obraze pri onih, ki govore z ognjem, z notranjo ganjenostjo. Opazujmo le človeka, kedar je v zadregi ali pa razdražen: v tacem stanu velikrat besedo izgubi, ali jo pa tudi misel prehití, in po razmeri, kakor se to zgodi, postane mimično izraževanje živejše in močnejše, dokler poslednjič na vrhuncu strastne vnetosti jezik svojo službo odreče in umrje poleg najživejšega gestikulovanja.

Razvidimo iz tega, kako globoko je v naturo našo vcepljena mimika, in da roka nature sama je, ki gluhonema vodi k rabi mimičnih obrazov. Drugače bi pa tudi ne mogli razumeti, na kak način mora priti ubogi, nevedni, zapuščeni gluhomutec do srečne misli, da si z gestikulacijo nadomesti, kar mu je stvarnica neusmiljeno odrekla. Še bolj bi nas pa osupnila zavest, da rabijo vsi gluhonemi brezi vsacega izjemka to sredstvo v medsebojno in tudi v porazumljenje z govorečim okrožjem. Če ni mimično govorjenje lastnina edinih gluhonemov, vendar je njihov edini jezik in zato ga tudi s pravico jezik gluhonemov imenujemo, kajti oni prav za prav razvijejo in porabijo vsacemu človeku prirojeni mimični kal. V drugem poglavju pridem zopet na to in pokažem, na kak način si gluhonem svoje mimične obraze izbira in vstvarja, za zdaj vprašam le, kak namen in kako sposobnost ima mimika gledé njegovega razvoja.

§. 13. Mimika je za gluhonema velike važnosti. Mislimo se v društvo, v katerem se govori o stvaréh, kojih mi ne razumemo; kako sitno bi se nam zdelo; in ko bi se društvo razgovarjalo v tujem, nam nerazumljivem jeziku, kako dolgočasno bi nam bilo; komaj bi čakali, da nas kdo reši iz take mukepolne tovaršije. In vendar bi imeli tako le slab dozdevek, senco o stanu gluhonema, kateremu je odrezana vsaka nit, ki bi ga mogla vezati na društvo, kajti, kar bi nas v navedenem primerljeji k večemu za par ur zadevalo, to ostane pri njem stanovitno brezi vsacega upanja na bolje. Življenje sredi puščave, oddaljeno, samotno brez vsacega človeškega soseda, bilo bi pretrpežljiviše, kakor taka osamljenost sredi govorečega društva. Iz te osamljenosti, iz te puščave reši ga mimika. Njegovi stariši in bratje in sestre in sploh vsi, ki pridejo z nesrečnežem v vsakdanjo dotiko, naučé se sčasom njegovih mimičnih obrazov,

naučé se jih tudi rabiti. S tem je izobčenje odstranjeno; njegova osamljenost sicer ni popolnoma odpravljena, a jako olajšana.

Z mimiko nam razodeva gluhoném celo svojo notranjost, ž njo nam predočuje svoje misli in želje; kar on vé, meni, sluti, čuti, želi, tirja, nam mimika pové. Ona je tedaj razodetje njegove duše, nedvomljivo in neovrgljivo spričevalo njegove notranje razumnosti in podučljivosti. Mimika uniči pri mirnem opazovalci staro krivo misel, ktera stavi gluhonema v vrsto maloumnih, ona mu povrne njegov prostor v človeškem društvu.

Vrh tega je poslednjič mimika deležnica pri njegovem duševnem razvoju. Potreba znamenja, ki se mora vzeti iz stvari, ktero hočemo zaznamovati in koje se sè stvarjó samo strinjati mora, ostrí pazljivost na opazovanja, ki se mu ponujajo, ona sili k primerjevanju in vzrokuje stvarjenje splošnih pojmov; znamenje samo mu pa pomaga, da stvar in spomin na-njo laže ohrani. Občeč s pomočjo mimičnih obrazov ž njegovim okrožjem, mu vzrokuje tako občenje delo in vajo in ravno s tem tudi razvoj njegovih duševnih moči. Na tak način pregleduje vsak dan svoje skušnje, sodbe in sklepe in razvidi, kaj je v njegovih opazovanjih in mislih slabo, enostransko, zmešano; prisiljen je popraviti se: pomnoži si vednosti deloma iz neposrednjega poduka, deloma po nagibu, ki izvira iz občenja z njegovim okrožjem. (Dal. prih.)

Telovadno in boriteljsko imenoslovje.

Sestavil Ivan Z. Vesely, načelnik „Sokola“ ljubljanskega.

(Dalje.)

N.

Nachgreifen, poprijeti.
Nachgriff, poprijem.
Nachhauen, odseči.
Nachhieb, odsek.
Nachmann, naslednik.
Nachschub, odtoč.
Nachsprung, odskok.
Nachstoss, odbod.

Nachstossen, odbosti.
Nacken, tilnik.
Nebenhieb, sek ob strani.
Nebenmann, sosed, vstričnik.
Nebenrotte, četa ob strani.
Nest, gnjezdo.
Niederlassen sich, spuščati se.
Niedersprung, skok navzdoli.

O.

Ober, zgornji.
Oberarm, nadlahtje.
Oberarmhang, nadlahtna vesa.
Oberleib, nadtrebušje.
Oberschenkel, stegno.

Oberschenkelhang, vesa na stegnih.
Obertheil, zgornji del.
Ordnung, red.

P.

Paar, dvojica.
Parade, obramba.
Pariren, prestreči.
Parirung, prestreča.
Pausche, roča.
Pfahl, kol.
Pfeil, puščica.

Pfeilbogen, lok.
Pfeilstiel, puščiče.
Pferd, konj.
Plastron, oklep.
Posizion, stan.
Prellen den Fuchs, metati lisico.
Pyramide, skupina.

Q.

Quarthieb, notranji sek.
Quartlage, pologa dlani.
Quer, vprečen.
Queraufgriff, naprijem vprečni.
Quergrätschen, kreča vprečna.
Querhang, vesa vprečna.
Quersitz, seja vprečna.
Querstand, stan vprečni.
Querstehen, stati vprečno.

Querstütz, opora poprečna.
Querstützen, opreti se vprečno.
Queruntergriff, vprečni pod-prijem.
Querwage, razovka vprečna.
Querwippen, kolebati vprečno.
Querzweiggriff, vprečni dvoprijem.

(Dal. prih.)

Potni poduk

o Krasu in o pogozdovanji Krasa.

Spisal za domorodce notranjske Ljudevit Dimic,
c. kr. nadgozdinar in gozdni poročevalec, ud centralnega odbora
kmetijske družbe.

(Konec.)

Drugače pa je s pogozdovanjem vrhov in višav našega gorovja.

Po vrhovih in višavah je gozd gotovo najpotrebnejši, pa tudi najbolj težko je, zarediti ga. To je najvažnejši del naše naloge.

Neogibna potreba pa je to pogozdovanje, kajti na višavah gorá ima gozd zlasti namen ta, silno moč viharjev razdrobiti, ali vsaj nategovati hude ure, studence in potoke zakladati z vodo, in vodo nižavi dopeljevati, zračno mokroto ali padavino na-se vleči, in s svojim gostim plaščem odeti doline in nižave, varovati polje in poslopja.

Kjer so višave pogorja pogosto obraščene z gozdom, tam je tudi svet po obrežjih ali robéh in dolinah rodovitno.

Višave gozd je varh poljedelstvu, neogibno potreben plašč vseh pokrajin našega podnebja.

Kolikor več se bodo višave naše z gozdom zarastle, toliko manj bo suša po dolinah, zračna padovina (deževje) se bo pomnožila, skalovje bo hitreje strohnelo, in tako se bode rodovitnost sveta povikšala; ne bomo stradali več vode, in burja ne bo več tako ostro po Notranjskem piskala, ampak razdrobila se bode nad trdnjavami gozdnatih višav.

Pogozdovanje višav pa je posebno težavno. Po višavah so življeji ali elementi hujši nego po nižavah, tako pogozdovanje bo potrebovalo veliko denarja, časa, potrpljenja, gozdarske izvedenosti in splošnega vodstva. Ne dá se dovršiti brez ednotnega načrta, brez ednotnega vodstva.

Tega ne morejo izdelati posamesne soseske; to se ne dá drugače izpeljati, kakor po zedinjeni veliki družbi ali pa po državi; al vendar moramo mi vsi sodelovati. Posamesne osebe naj ljudstvo podučujejo o koristi pogozdovanja, naj ne ovirajo dovršitve tacega dela; soseske naj odstranijo pašo po tacih krajih, naj državi poskrbijo delavnih močí, in z dobrim izgledom napredujejo.

Trdnega upanja sem, da se bo država (vlada) sprosila, da nam za vsako leto toliko podpore iz državne blagajnice dá, da se kaj pravega more doseči. Nadjam se, da bo sedanja vlada več resnega storila kakor je prejšnja nepotrebne pisala. Pečene tice pa nam ne bodo v usta letele, ako se ne trudimo loviti jih.

Potegujmo se tedaj vsi po postavni poti za dovršenje neizmerno koristne naloge pogozdovanja našega Krasa!

Ob enem pa se mora tudi sprevidnost med ljudstvom razširjati, da je gozd neogibna potreba za Notranjsko, gozd, kjer ga je še kaj, se mora umno varovati, sekanje do golega se mora popustiti, gozd se mora, kar je mogoče, prihranjevati in ne prodajati za slepo ceno.

Skupščina, ki je zborovala dne 1. malega travna 1853. leta v Postojni zarad vpeljave družbe za pogozdovanje Krasa, je enoglasno izrekla, da se slabi stan notranjskega Krasa ne dá drugače temeljitoboljšati, kakor s pogozdovanjem goličav in z umnim varstvom še stoječega gozda.

Enako misel je kranjska kmetijska družba razodela v svojem sporočilu leta 1850., in enake misli je tudi bilo avstrijsko državno društvo gozdnarjev leta 1865.

Enake misli so tudi vsi možje, kateri dobro poznajo Notranjsko in potrebe notranjskih prebivalcev. Iste misli sem tudi jaz. Kar sem Vam danes nasvetoval, vse to se dá doseči; to nas izgledi učijo. Marsiktera zelenica ali oaza se najde po Krasu, ktera nam živo priča, da je Kras za vsako obdelovanje pripraven. Obmestje cesarskih žrebišč v Lipici in na Prestranku nam to jasno kaže.

Zraven pogozdovanja morate pa tudi še za sadjerejo, in, kjer je obnebje pripravno, tudi za vinorejo skrbeti. Sosedje ste morju, Vaš blagó ima najvišjo ceno!

Najde se še veliko sto oralov (johov) goličave, kateri bi se z umom in pridnostjo lahko za vinorejo pridobili. Podnebje nižih pokrajin Krasa je vinoreji ugodno.

Pod bolj neprijetnim podnebjem se pa vsaj sadje vendar še dobro obnaša.

Spomnite se mnogokrat Vodnikovih besedi:

Jabelka, hruške in druge cepé

Cepi v mladosti za stare zobé!"

Ne zabite teh besedi! Med Vami je mnogo izvrstnih vino- in sadjerejcev, — posvetujte se ž njimi!

Vse, Kraški možje, se mora poskušati, kar more Kras zopet cveteč storiti, — zlasti pa varujte in prihranujte gozd, in obdelujte ga!

In prišel bode tako zopet tisti čas, ko bo Kras vnovič postal krasna dežela, kakor je bil pred vekom.

Vnuki in vnukov vnuki bodo hvaležno se spominjali očetov in pradedov, ki so puste goličave spremenili v rodovitno, cvetečo naravo.

In tako sklenem prvi svoj potni poduk s srčno željo, da bi nekoliko koristil naši dragi domovini, zlasti nctranjskim domorodcem.

Drugo leto morebiti se vidimo zopet na tem mestu. Služba moja me bo peljala še večkrat v postojnsko okolico. Kdor se hoče z mano posvetovati, zmiraj me bode najdel pripravnega.

Zdaj pa z Bogom, dragi bralci!

V Ljubljani meseca sušca 1871.

Imenik gospodarjev,

ki so pri letošnji delitvi premij za lepo govejo živino na Kranjskem bili poslavljani.

Odbor družbe kmetijske je vredništvu „Novic“ za razglas izročil imenik gospodarjev, ki so letos v različnih 5 krajih dobili premije v denarjih, ali pa so, ker je premij premalo, bili očitne pohvale vredni spoznani. Po pravilih, ki jih je ministerstvo kmetijstva, gledé na povzdigo domače živinoreje odločilo, je na prvi vrsti za premije taka goveja živina, ki je čistega žlahnega rodú Muricodolskega, Mariahoferskega, Pincgavskega ali Belanskega, — v drugi vrsti z enim teh žlahnih rodov mešana domača, — v tretji vrsti pa navadna domača. Teh pravil se morajo držati komisije, kedar določujejo premije.

Naj po tem razjasnilu povemo zdaj, kako se je vršila delitev premij in očitno poslavljenje, s tem dostavkom, da živino, ki premijo dobí, mora lastnik imeti za pleme ves predpisani čas.

V Kranji 8. maja.

Premije za plemenne bike so dobili:

1. premijo z 80 gold. je dobil g. Avgust Dajzinger iz Loke.
2. „ s 60 gold. je dobil g. Edvard Vrbančič, grajščak v Preddvoru.
3. „ s 60 gold. je dobil g. Janko Vrbančič, grajščak na Turnu.